

Předmluva k vydání v řadě Public Square

Humanitní vědy a umění hrají v dějinách demokracie ústřední úlohu, a přesto se dnes mnoho rodičů stydí za to, že jejich děti studují literaturu nebo umění. Literatura a filosofie změnily svět, rodiče na celém světě však spíše znepokojí obava, že jejich děti nezískají potřebné finanční dovednosti, než možnost, že nebudou mít dostatečnou přípravu v humanitních vědách. Dokonce i v Laboratory School při Chicagské univerzitě – ve škole, která dala světu průlomové experimenty filozofa Johna Deweyho spojené s demokratickou pedagogickou reformou, projevuje mnoho rodičů obavy, že jejich děti nebudou dostatečně vyškolené k tomu, aby dosáhly finančního úspěchu.

Nussbaumová nás ve své knize *Ne pro zisk* varuje před „tichou krizí“, kdy jednotlivé země „zavrhují určité dovednosti“, protože „prahnou po národním zisku“. S tím, jak jsou umění a humanitní vědy všude oklešťovány, dochází k vážné

erozi právě těch vlastností, jež mají pro demokracii zásadní význam. Nussbaumová nám připomíná, že významní pedagogové a státníci si uvědomovali, že umění a humanitní obory učí děti kritickému myšlení, jež je nutné pro samostatné jednání a pro inteligentní odpor vůči moci slepé tradice a autority. Žáci, kteří se zabývají uměním a literaturou, se učí také tomu, aby si dokázali představit situaci druhých, a tato schopnost je pro úspěšnou demokracii mimořádně důležitá, protože tříbí náš „vnitřní zrak“.

Zvláštní síla, již má *Ne pro zisk*, spočívá ve způsobu, jakým Nussbaumová uplatňuje svoje rozsáhlé znalosti západní i nezápadní filosofie a pedagogické teorie. Opírá se o osobnosti, jakými byli Rabíndranáth Thákur (indický nositel Nobelovy ceny za literaturu a zakladatel experimentální školy a univerzity), John Dewey, Jean-Jacques Rousseau, Donald Winnicott či Ralph Ellison, a vytváří výchovný „model rozvoje člověka“, který je podle jejího názoru pro demokracii a pro podporu globálně orientovaného občanství nepostradatelný.

Humanitní vědy a umění podporují jak rozvoj malých dětí při hře, tak i univerzitních studentů. Nussbaumová dokazuje, že i dětská hra má výchovnou hodnotu, protože dětem ukazuje, jak mohou vyjít s ostatními, aniž je vše třeba udržovat pod totální kontrolou. Hra „spojuje zkušenost vlastní zranitelnosti a překvapení se zvědavostí a údivem, a ne s ochromující úzkostí“. Tyto zkušenosti a prožitky se později rozšiřují a prohlubují moudře sestaveným plánem humanitního studia.

„Nedostatek soucítění,“ ukazuje Nussbaumová, „se může

pojit se zhoubnou dynamikou odporu a studu“ a „stud je téměř univerzální reakcí na bezmocnost člověka.“ Společnosti, jež vštěpují mladým lidem „mýtus o totální kontrole“ místo „vzájemné potřeby a závislosti“, tuto dynamiku jen posilují. Nussbaumová ukazuje, že bychom měli uvažovat jako Rousseau, jenž věděl, že jeho Emil se musí naučit tomu, aby se dokázal vžít do běžných lidských strastí. Musí vidět svět prizmatem zranitelnosti různého druhu, musí bohatě rozvíjet imaginaci. Jen tehdy uvidí lidi jako skutečné a vzájemně si rovné. Jen tehdy může být rovným mezi rovnými a pochopit vzájemnou závislost lidí, jak to vyžaduje demokracie i světové občanství. Demokracie, jejíž občané postrádají empatii, zrodí nevyhnutelně různé typy marginalizace a stigmatizace, a svoje problémy tak spíše vyhrotí, než vyřeší.

Nussbaumová zpochybňuje v *Ne pro zisk* představu, že výchova a vzdělání jsou v první řadě nástrojem, který má sloužit ekonomickému růstu. Dokazuje, že ekonomický růst nevede automaticky k lepší kvalitě života. Opomíjení a přehlížení umění a humanitních věd ohrožuje kvalitu našeho života i zdravý vývoj našich demokracií.

Ne pro zisk je kniha obzvláště vhodná pro ediční řadu The Public Square. Je pro čtenáře „výzvou k jednání“ v podobě programu, který nahrazuje výchovně vzdělávací model, jenž podkopává demokracii, modelem, který ji posiluje. Podává přesvědčivý, i když zpočátku neintuitivní důkaz, že sám základ občanského života – a samozřejmě i národního úspěchu – spočívá na humanitních vědách a na umění. Zanedbáváme je na vlastní nebezpečí.

Nussbaumová nám touto obsáhlou a sdílnou knihou ukazuje, jak důležité je naučit se dobře spolupracovat s druhými – a myslet při tom vlastní hlavou.

Ruth O'Brienová